

שיחות אל יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת דברים

גליון 25

**השיעורים של ספר דברים נתנדבו
לזכותם של יואל בן צפורה וזוגתו רויזא בת חוה
יה"ר שזכות רבינו ותורתו יעמוד להם לאורך ימים
טובים בבריאות הגוף והנפש, מתוך שפע רב,
הרחבת הדעת, ונחת דקדושה מיוצ"ח**

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע
נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

סגולת תושבע"פ בגלות, וגילוי אהבת ה' בזמן החורבן

טעם לקריאת פרשת דברים בשבת חזון

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (דברים א, א). הנה איתא בגמרא (מגילה לא:): 'קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרין'. ופשטות הכוונה היא שמשנה תורה - שמרישא ועד גמירא הוא 'הדברים אשר דבר משה' - לא נאמרו לו מפי הגבורה כשהוא כותבם, אלא משה אמרם מעצמו ואחר כך הסכים הקב"ה על ידו, ונעשה לתושב"כ. לכן ספר דברים הוא כעין ממוצע בין תושב"כ לתושבע"פ.

והנה עה"פ (איכה ג, ו) 'במחשכים הושיבני כמתי עולם' דרשו חז"ל (סנהדרין כד.) 'זה תלמודה של בבל'. ואיתא בספה"ק שהכוונה בזה היא שהדרך היחידה שכלל ישראל יכולים להתחזק ולהתרום בימי הגלות החשוכים היא רק ע"י העסק והדבקות בתושבע"פ. לכן כשראה משה רבינו שכלל ישראל יגלו לאחר מותו, ולא תהיה להם אז נבואה והשראת השכינה להאיר להם את הלילה, דיבר אליהם 'מפי עצמו', כדי שידעו שיש כח גדול בתושבע"פ להחזיק את היהודי בגלות. ועל דרך מה שפירש האור-החיים הק' הא דכתיב בפתחת הספר 'אל כל ישראל', לרמז שאלה הדברים דיבר משה אל כל בני ישראל שבכל הדורות בכל מקום ובכל זמן.

ואולי זו הסיבה שתיקנו לקרוא פרשת דברים בשבת שלפני היום שהוכפלו בו פורעניות, שהוא היום של 'במחשכים הושיבני' - כפי שאנו קוראים בו ביום,

שנדע שאף דאנן בחשוכא שרינן בגלות קשה מאד, אבל אם נטה אוזן לשמוע ה'דברים אשר דבר משה אל כל ישראל' ונתדבק בתושבע"פ, בתלמוד בבלי, נוכל למצוא חיות דקדושה וחיזוק גם בתוך ה'מחשכים'.

בחי' נבואה בגילוי תושבע"פ על ידי יגיעה

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדרש באחד לחדרש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אתו אלהם. אחרי הפתו את סיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרת באדרעי. בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר (א, ג-ה). הנה הסברנו לעיל הגמרא 'מפי עצמו אמרן' לפי הרמב"ן (ויקרא כו, טז), שהקב"ה עשה את משה רבינו שליח לדבר אל ישראל, והדיבור היה של משה. אבל תוס' במגילה (שם ד"ה משה) פירשו שגם הדברים אשר דיבר משה מפי עצמו היו ברוח הקודש. וי"ל ששניהם אמת ולא פליגי.

דהנה איתא במדרש (תנחומא חקת כד) רבי יוחנן אומר מלחמות סיחון עשו באלול, ועשו את הרגל בתשרי, ועשו אחר הרגל מלחמת עוג, ויש להקשות א"כ למה תלה הכתוב 'הואיל משה באר את התורה' שלא התחיל אלא בר"ח שבט, ב'אחרי הכותו' שכבר נגמר לפני כמה חדשים. ועי' בחת"ס שאחרי מלחמות סיחון ועוג הרגיש משה רבינו שהגיעה העת שיבאר את התורה לבני ישראל טרם מותו, וזה היה מצד עצמו, בלי שה' יצוה לו לעשות כן. ומסוף תשרי עד ר"ח שבט הכין משה רבינו את עצמו מה יגיד ואיך יאמר ויסביר כל דבר לפי ענינו, כמו שאמרנו חז"ל (פסחים ג:): 'לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה', שלפני שלומדים עם התלמידים צריך הרב לסדר את השיעור במחשבתו באופן שיהיה מובן ומתקבל על לב התלמידים. וכאשר גמר משה רבינו לסדר בדעתו אלה הדברים ו'הואיל משה באר את התורה הזאת', אז התחילה שכינה לדבר מתוך גרונו מילה במילה כפי אשר סידר לעצמו. ואם כן דברי הרמב"ן ותוס' צדקו יחדיו, כי אמנם 'משנה תורה מפי עצמו אמרן', שבאמת משה רבינו סידר הדברים מפי עצמו, בחינת תושבע"פ לגמרי, אבל כיון שהתחיל לדבר נתלכשה בו רוח הקודש ויצאו הדברים האלה כאומרן מפי הגבורה.

ומעין זה יש גם בכל בחור שממית עצמו בדברי תורה, ועמל להבין תוס' קשה, ואחרי שעה של יגיעה נפתחים לפניו שערי אורה וזוכה להבין ולהשכיל כל הסוגיא בבהירות. צריך לדעת שההארה הזו שזכה לה, היא ממש בחינת אותה רוח הקודש שנתלבשה במשה רבינו. כמו שרבי צדוק (פרי צדיק חנוכה) מבאר הפסוק (דברים לב, ב) 'תזל כטל אמרתי', דקאי על תושבע"פ, שאת הטל אין רואים איך הוא יורד מלמעלה, אבל כל אחד שרואה ארץ לחה מטל מבין שלא הגיע לכאן הטל מעצמו וודאי ירד מן השמים. כך בתושבע"פ, אין החכם שלומד תורה מרגיש שהחידושים שלו יורדים מלמעלה, אבל כן הוא האמת, שאחרי שהוא עמל ומתייגע בדברי תורה מתגלים לו חידושי תורה מלמעלה, עד שראוי לומר עליהם 'אִמְרָתִי', שהם מתייחסים לדבר ה' ממש, בחינת 'דברי אשר שמתני בפניך'. וכבר אמרתי לכם כמה פעמים דברי התורת חיים (ב"מ פה.). וז"ל: 'לפי שכל מה שהחכמים מחדשים בתורה הוא על ידי קול שפע הבא מאתו יתברך על הר סיני, וזהו כדמות נבואה וכו'. להכי יסדו בחתימת ברכת התורה ברוך אתה ה' נותן התורה, ולא תיקנו לומר נתן התורה וכו' שעוד היום הוא נותן התורה והוא קול שפע הבא ממנו למי שזוכה בו', עכ"ל.

לכן בימים האלו שלומדים את 'הדברים אשר דיבר משה' ומתדבקים בתורה שבעל פה, 'מפי עצמו אמרן', צריך כל אחד להתבונן שאם אתה מתייגע באמת, תוכל לזכות למתן תורה בכל יום, 'נותן התורה' לשון הווה, ורק כך יכולים להתחזק בגלות.

תורה הנלמדת רק אחרי הכאת 'סיחון' ו'עוג'

אבל עדיין צריכים להבין למה מדגיש הכתוב ש'הואיל משה באר את התורה' היה דוקא 'אחרי הכותו את סיחון', משמע מזה שלפני מלחמות סיחון ועוג לא היה שייך לבאר את התורה. והענין בזה הוא שסיחון ועוג לא היו סתם שני מלכי האמורי שלחמו עם בני ישראל, אלא היו קליפות נוראות מאד. היהודי הק' אמר, שסיחון מלך האמורי היינו הקליפה שמעכבת את האדם מאמירה של תפילה, הנקראת שיחה. והחידושי הרי"ם מבאר (שפ"א תר"מ) שסיחון מלך חשבון הוא הקליפה של מחשבות רעות, והוא היפך ענין תפילין של ראש, ועוג

שמלך באדרעי, והוא לשון הזרוע, מקום הנחת תפילין של יד, היינו הקליפה שרוצה לטמא הלב ברצונות זרות ותאוות פחותות, וכע"ז איתא ברבי צדוק לפי דרכו. ולכן מובן שלא היה משה רבינו יכול לבאר את התורה עד שנצחו את שני מלכי האמורי, כי בני ישראל לא היו מסוגלים לשמוע תוכחות משה רבינו כל זמן ששורות עליהם קליפות קשות אלו.

אבל לפי"ז קשה איך למדו בני ישראל תורה מפי משה רבינו זה ארבעים שנה, עד שנקראו 'דור דעה', ולא עוד אלא איתא במכילתא (ריש בשלח) שזו היתה התכלית של כל אותן ארבעים שנה במדבר, 'אמר הקב"ה אקיפם במדבר ארבעים שנה שיהיו אוכלין מן ושותין מי הבאר והתורה נבללת בגופן'. ולכאורה איך שייך כל אלו המדרגות בתורה, ומלכי האמורי קיימים.

הנה רש"י מפרש 'באר את התורה, בשבעים לשון פירשה להם'. ולהבין התועלת בביאור התורה בשבעים לשון מבאר החידושי הרי"ם (שפ"א תרל"א) שכל אומה ואומה יש לה טבע אחר וקליפה מיוחדת, וענינים אלו מתבטאים בלשון של האומה. ומשה רבינו ש'הואיל לבאר את התורה' לא התכוון ללמד רק לדור המדבר ולבניהם שישבו על אדמת ישראל וילמדו בלשון הקודש, אלא רצה להכין שביל ולפלוס דרך - 'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל' - גם ליהודי שיגלה לאחת משבעים האומות ויחיה תחת שליטת הקליפות, עד שכבר לא יבין לשון הקודש והוא מושפע מתרבות אותה אומה, שגם הוא בתוך הגלות שלו והחשכות שלו התורה תאיר דרכו, והוא יוכל להבין את התורה ולחדש בה, וללמדה לבניו בלשון שהם מבינים ובמצב שהם נמצאים. ולכן כשמשה רבינו ביאר את התורה בשבעים לשון המשיך אור התורה לכל אומה ולשון, עד שכל יהודי בכל מקום ובכל גלות יוכל להתדבק בקדושת תורה.

וא"כ י"ל שאולי לא היה בכח הקליפות של סיחון ועוג להפריע לתורה שבכתב שלמדו דור דעה, שהיו במדרגות גבוהות ולמדו מפי הגבורה, אבל כשיהודי יושב במחשכים בגלות רחוקה ונידחה, ומנסה להתגבר להתרומם קצת ולהתדבק בקדושת התורה בשבעים לשון שלו, אז הוא צריך שמירה יתרה שלא יתגברו עליו שני מלכי האמורי, ולכן ה'באר את התורה הזאת' היה צריך להיות דוקא 'אחרי הכותו'.

כח טמון בכל אחר להכות בקליפות סיחון ועוג

ויתן ה' אלהינו בידנו, גם את עוג מלך הבשן ואת כל עמו, ונכהו עד בלתי השאיר לו שריד (פרק ג, ג). לכן כשאנו יושבים על אדמת נכר בקליפת אמעריקא, ומתדבקים בתושבע"פ ובדברים אשר דיבר משה בשבעים לשון, צריכים לדעת שיבואו עלינו שני מלכי האמורי להילחם בנו, וכמו שרבי צדוק מדייק לשון הכתוב 'את סיחון מלך האמרי אשר יושב בחשבון, ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרת בארעי', 'ישב' לא נאמר אלא 'יושב', היינו שעדיין קיימים קליפות הללו בלשון הווה, והם 'יושבים' על פתחי הלב והמחשבה של כל יהודי ומנסים לטמאו ולהשפילו. אבל אל ירך לבבך ואל תירא מהם, אדרבה תחזקנה ידיך בכך שתדע שגם הסיחון והעוג שבלבך ובמחשבתך, גם אם אתה מרגיש שהם 'יושבים' בהווה, אבל ע"י שהכה אותם משה רבינו ונצחם בימיו, נתן גם כך הכח והגבורה ללחום נגדם ולהתגבר עליהם בכחינות שהם לוחמים נגדך. וכמו שאמר ה' למשה (שם, ב) 'ויאמר ה' אלי אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו'.

ובזה יבואר מה שאמר משה רבינו בהמשך 'ויתן ה' אלהינו בידנו, גם את עוג מלך הבשן', ומקשה האוה"ח הלא בגמ' מבואר (ברכות נד:) שמשה רבינו בעצמו הרגו לעוג, ולמה זה תולה הניצחון 'בידינו' דהיינו ביד כל ישראל. ולפי דברינו הכוונה היא דאיתא (תיקו"ז סט) אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וכל יהודי יש לו בנשמתו ניצוץ של משה רבינו ע"ה, ולכן שפיר נתן ה' בידינו את עוג, שניצוץ משה רבינו שבך יש לו את הכח להתגבר על עוג היושב בארעי וסיחון היושב בחשבון, אלו שרוצים לבלבל המחשבות שלך ולטמאות הלב שלך. וע"י שאתה מתדבק במשה רבינו שבך תוכל להכותם עד בלתי השאיר להם שריד, ולהניח תפילין של יד ותפילין של ראש וממילא ללמוד את התורה בשבעים לשון.

אבל לפעמים מרגיש האדם שהוא כ"כ שקוע תחת שליטת סיחון ועוג עד שאין בו כח ללחום כלל. והוא מביא ראיה לזה מהא דאמרו (ברכות שם) 'משה כמה הוה עשר אמות, שקיל נרגא בר עשר אמין, שוור עשר אמין, ומחייה בקרסוליה וקטליה', היינו שקרסולו של עוג היה גבוה הרבה ממשה רבינו. וכעין הא

דמשבח הכתוב את שאול שהיה (שמ"א ט, ב) 'משכמו ומעלה גבה מכל העם', שיש בכל אדם ראש, המורה על השגותיו ומדרגותיו בדעת, ויש את הגוף שהוא החלק החומרי והגשמי שבאדם, ואיתא באור המאיר (פ' לך לך) ששאול המלך היה מזוכך וטהור כ"כ עד שהיה 'שכמו גבוה מכל העם', שאפילו הגוף שלו - שמתחיל מהשכם, היה במדרגה נעלה יותר מראשי כל העם. כאן היהודי הזה מרגיש ממש ההיפוך הגמור מענין שאול, כי הוא מסתכל ורואה איך העוג שיושב בתוכו כ"כ גדול וחזק עד שקרסוליו גבוהים הרבה ממש רבינו, ואין משה רבינו יכול לגעת בו בכלל.

והאמת היא שאה"נ, הקליפה באמת גדולה ונוראה עד מאד, אבל משה רבינו לימד אותך שאם אתה באמת רוצה ומאמין שתוכל לנצח את עוג, תוכל לקפוץ בגבורה עילאה עד כלות כוחותיך, ותתאמץ יותר מיכולתך, וכך תוכל להגיע להכות ברגלו של עוג ולהפילו ארצה. דהיינו שלא רק שיש לך את הכח לנצח את הקליפה במדרגתך, אלא אף במצב שאתה מרגיש ש'חזק הוא ממנו', עדיין צריך אתה לדעת שאינך מוגבל רק לכוחות הגוף שאתה מדמה שמגבילים אותך, אלא כח הרצון והנשמה שבתוכך יכולים להביאך להתרומם במסירת נפש גבוה מעל גבוה מכל הגבלות הגוף, עד שבאמת תוכל לנצח גם הענקים האלה על ידי קפיצה.

שאל עֲצִמְךָ 'אֵיכָה' בְּכָל מִצְבָּ

איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם (דברים א, יב). איתא במדרש (איכ"ר א, א) 'שלשה נתנבאו בלשון איכה, משה ישעיה וירמיה, משה אמר איכה אשא לבדי וגו', ישעיה אמר איכה היתה לזונה, ירמיה אמר איכה ישבה בדד. א"ר לוי משל למטרונה שהיו לה שלשה שושבינין, אחד ראה אותה בשלֵּתָה, ואחד ראה אותה בפחזותה, ואחד ראה אותה בניוולה. כך משה ראה את ישראל בכבודם ושלותם, ואמר איכה אשא לבדי טרחכם. ישעיה ראה אותם בפחזותם, ואמר איכה היתה לזונה. ירמיה ראה אותם בניוולם, ואמר איכה ישבה, עכ"ל. מבאר רבי צדוק (פרי צדיק, דברים ט) שחז"ל דימו את הנביאים לשושבינין, כי כמו בשמחת חתונה שושביני החתן מקרבים את החתן לכלה,

ושושביני הכלה מחבבים את הכלה על החתן, כך נביאי ישראל שהם השושבינים של כנסת ישראל, מחבבים את הכלה על הקב"ה ומקרבים אותה אליו יתברך, ומרצים את החתן שישפיע טובו וחסדו על הכלה.

והנה ידוע העובדא כשהיה בעל התניא במאסר, שאלו החוקר למה זה כתוב אחרי חטאו של אדם הראשון (בראשית ג, ט) 'ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו אֵיפָה', וכי אין הקב"ה יודע היכן הוא האדם. וביאר לו בעל התניא, שהקב"ה לא שאלו באיזה מקום הוא מתחבא, אלא אמר לאדם הראשון, הסתכל על עצמך והתבונן, הלא אתה יציר כפיו של הקב"ה ותכלית כל הבריאה, לפני כמה שעות נוצרת וזכית לראות מסוף העולם ועד סופו, וכל העולם סביבך הכל היה 'טוב מאד' בתכלית השלמות בלי שום פגם, ועתה אחרי שחטאת הבאת חורבן לעולם, הבאת חטא ומיתה לעולם ועל עצמך, אֵיפָה 'וואו ביסטו אויפן וועלט', תראה מה גרמת לעצמך, תתבונן באיזה מצב אתה נמצא עכשיו, תבין את החורבן הגדול והנורא שעשית. והמשיך ורמז לחוקר הזה, שהיה יהודי שיצא לתרבות רעה, שהקב"ה מסתכל עליו בכל יום ובכל שעה ותובע ממנו 'אֵיפָה', היכן אתה נמצא בעולם, האם אתה מנצל את הכוחות שלך והכשרונות שלך והבחירה שלך, אם להיטיב את מעשיך ולתקן את העולם או חלילה להביא חורבן וחסא על העולם.

ועל פי זה יש לפרש כוונת שלשת השושבינים שנתנבאו באיכה, אל תקרי אֵיפָה אלא אֵיפָה. משה רבינו ראה את ישראל בכבודם ושלוותם ואמר (א, י) 'ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב וגו' איכה', אתם נמצאים במצב הכי נעלה ומרומם ששייך, אוכלים לחם מן השמים, שותים מי בארה של מרים ולומדים תורה מפי משה רבינו, 'כשהן עולים עולים עד למעלה' עד שאתם נמשלים לכוכבים, אבל האם אתם באמת מתנהגים כך, האם זה באמת ניכר בכם, 'אֵיפָה אשא לבדי טרחכם', התבוננו איך היתה צריכה להיראות כנסת ישראל שנמשלה לכוכבים, ואם אתם נמצאים במקום ומדרגה ההוא.

כ"ה אנו יושבים כאן בקעמפ ומרגישים ממש כבענני הכבוד, אנו רחוקים מכל הטינופת של המדבר הגדול והנורא, יושבים בבית המדרש ולומדים תורה בהתמדה, שומעים שיעורים בעיון ונבחנים בקיאות עשרות דפי גמ' בע"פ, גם

בגשמיות לא חסר לנו מאומה ב"ה, האוכל והשינה מסודרים על צד היותר טוב, זה ממש בחי' כוכבי השמים. ולכן צריך כל אחד ואחד לעשות חשבון הנפש, לשמוע התביעה של משה רבינו ששואל מעמך 'אֵיפָה', האם אתה מנצל את ההזדמנות שיש לך עתה להתעלות בתורה ועבודת ה' עד לכוכבי השמים.

אבל ישעיה ראה אותם בפחזותם, ולכן ה'אֵיפָה' שלו זה באופן עמוק יותר, והכי קאמר, 'איכה היתה לזונה קריה נאמנה', 'געוואלד' אותה 'קריה נאמנה' שהיתה גדולה וגבוהה כ"כ, שהיתה באַמנה עם ה' ותורתו, והיתה משולה לכוכבים, 'אֵיפָה', תסתכלו על עצמכם לאן נפלתם ולהיכן הגעתם, איפה אתם בעולם, עד ש'היתה לזונה' שאתם עסוקים בתאוות שפלות וענינים פחותים. ע"י שתתבוננו ב'אֵיפָה' תתעורר בכס ה'קריה נאמנה' ותחדלו ממעשיכם הרעים ותחזרו להיות כוכבי השמים כבראשונה.

הרבה פעמים רואים בחור שלמד בהתמדה והתעלה, והיה ממש בחי' שנמשל לכוכבים, ואז יש לו ירידה גדולה ולאט ולאט הוא יורד ומשתקע בתאוות ובהבלי העולם. הוא זה שישעיה הנביא רואה כשהוא בפחזותו, ואומר לו שישאל את עצמו 'אֵיפָה היתה לזונה קריה נאמנה' היכן אני בעולם, לאיזה שפל הגעתי, לאן התדרדרתי שהייתי פעם ככוכבי השמים והיום אני בבחי' 'היתה לזונה'. ע"י שיתבונן בזה יעזוב דרכיו 'ער וועט אפלאזען די נארישקייטן און אפלאזען די שטותים' ויחזור להיות קריה נאמנה וככוכבי השמים.

ירמיה ראה אותם בניוולם, היינו שלא שמעו אל משה וגם לא האזינו לישעיה הנביא, והגיעו באמת למצב של 'איכה ישבה בדד', שהכל חרב, וירמיה הנביא בוכה במר לבו ובזעקה גדולה ומרה 'אֵיפָה', באיזה עולם אנו נמצאים, איזה חורבן עולם הבאנו על עצמנו, לאיזה מקום הגענו עד שאנו 'ישבה בדד'. אבל מזה שירמיה הנביא עדיין מדבר אלינו ותובע מאיתנו התבוננות וחשבון הנפש, משמע שלא אבדנו לגמרי, וגם הוא שושבין של כנסת ישראל שרוצה לקרב אותנו ולחבב אותנו על דודנו, ולכן אומר לנו שאם נתבונן ונשמע את ה'אֵיפָה', נוכל לחזור להיות 'רבותי בגוים שרתי במדינות' ולהיות נמשלים ככוכבי השמים.

לכן צריך כל אחד להתבונן שבכל מצב ומדרגה שהוא נמצא בו, יוצאת בת קול שתובעת ממנו להתבונן על עצמו 'אֶיכָה', בין אם אתה נמשל לכוכבים ובין אם אתה במצב של 'פחזות' ל"ע, ואפילו אם חלילה אתה מרגיש ממש בחורבן הבית רח"ל, עדיין ירמיה הנביא קורא לך לחזור בתשובה ולהתחזק לעלות למדרגת כוכבי השמים.

ה'מועד' שבתשעה באב

קרא עלי מועד לשפר בחורי (איכה א טו). מצינו בהלכה סתירה גדולה בענין תשעה באב. מצד אחד הוא יום אבל ויגון, אנו יושבים על הארץ ובוכים ומקוננים על שרפת בית מקדשנו ונוהגים חמשה עינויים, עד כדי שאין מתעטפים בציצית בשחרית (או"ח סי' תקנ"ה). והטעם בזה הוא כי הציצית מרמזת על 'מציץ מן החרכים' (שיה"ש ב, ט), שאדם שנמצא בחשכות העוה"ז שדומה ללילה ומסתיר על כל גילוי אלקות, יכול להתבונן בציצית ויתגלה לו השגחתו ית' גם בתוך ההסתרה, כמו שאמרו חז"ל (סוטה יז). תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד וכו', אבל בתשעה באב החושך וההסתר מתגברים כ"כ עד שאפילו 'בין החרכים' אי אפשר להציץ ולראות גילוי שכינה, בעוונותינו. אמנם מצד שני חזינן דתשעה באב קרוי מועד, ולכן ע"פ הלכה נפסק בשו"ע (תקנ"ט ד) שאין אומרים בו תחנון. ודבר זה קשה להבין, איך יתכן שיהיה יום שמצד אחד נוהג בו כל חומר דיני אבלות ועינוי, ומצד שני יש בו ענין של שמחה עד שאין אומרים בו תחנון.

והנה ידוע משל הבעש"ט (מובא בתולדות פ' כי תבוא) על שמחת יו"ט בבשר ויין, וז"ל 'שמעתי ממורי, משל לבן מלך שנשתלח למרחקים לכפר אחד פחותי הערך, ובהאריך הזמן שמה הגיעו כתב מאביו המלך, ורצה לשמוח בו מאד, אך שחש מבני הכפר שילעיגו עליו באומרם מה יום מיומים ושמחה מה זו עושה. מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יין ושאר מיני יין המשכרים עד ששמחו בעסים יין, והוא מצא עת לשמוח מאוד בשמחת אביו, ודפח"ח'. דהיינו שהשמחה ביו"ט אינה מחמת אכילה ושתייה, אלא מחמת

קרבת המלך, אבל כיון שהגוף אינו מסוגל לשמוח בנשמה יתרה נותנים לו בשר ויין, ואז הוא כבר אינו מעכב מהנשמה להתענג בנועם ה'.

וצריכים להתבונן במשל. הנה מה שבן המלך נגזר עליו גלות יש בזה שני עונשים, האחד הוא שבכפר נידח אין לו את כל הטוב והתענוגים שיש לו בחצר המלכות. וצרה יותר גדולה, שבן המלך שגדל בחצר בית המלך אצל שרים חכמים ויועצים, נגזר עליו להסתובב ב'שמוץ און בלאטע', עם אנשים שפלים ובזויים שאין לו שום שיג ושיח איתם, וזה צער גדול מאד. אבל גם שני אלו כאין הם מול הכאב והיגון בזה שהתרחק מאביו, וגם כשהשרים הגדולים יכולים לראות פני המלך דבר יום ביומו, הוא מנודה ונידח בכפר שכוח. וכן בנמשל, יש לנו צער במה שאין לנו כל ההרחבה והתענוגים שהיו לנו בבית המלך, שמאז שגלינו מארצנו תכפו אותנו רעות רבות וצרות, עד שצרות האחרונות משכחות את הראשונות ל"ע. ועוד יותר הוא הביזיון הרוחני, שאנו מפוזרים ומפורדים בין העמים, עם גוים כפריים שפלים בזויים ופחותים, והיינו 'תשפכנה אבני קודש בראש כל חוצות'. אבל עיקר הצער והאבל שבגלות, הוא על שאין אנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפני המלך, שאין לנו קרבנות, ואין שואבים רוח הקודש, ואין זוכים לראות פני האדון ה' שלש פעמים בשנה. ועל דא ודאי קא בכינא.

אמנם בעומק האבלות הזו טמונה גם נחמה פורתא, שהרי אמרו חז"ל (מגילה כ"ט). 'תניא רבי שמעון בן יוחי אומר, בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום שגלו שכינה עמהן, גלו למצרים שכינה עמהן וכו', גלו לבבל שכינה עמהן וכו', ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן, שנאמר 'ושב ה' אלהיך את שבותך', והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקב"ה שב עמהן מביין הגליות, ע"כ. ולכן בזמן שאנו יושבים על הארץ בוכים ומתאבלים על החורבן הגדול שלנו בגשמיות וברוחניות כנ"ל, אנו גם מבינים ש'שכינה עמהם' אף בתוך הגלות המר הזה, ולכן שפיר יש לנו שמחה שלא עזבנו ה' והשגחתו לא הסיר מעמנו, וזה בחי' מועד שבתשעה באב. וכמו בשבת ויו"ט עיקר השמחה הוא על קרבת אלקים, כמשל הבעש"ט הנ"ל, כן בת"ב שמתגלה שהקב"ה גולה עמנו ובכל צרותנו לו צר, יש בזה גם קרבת אלקים, וההכרה הזאת מביאה לנו שמחה ונחמה.

ואולי י"ל שבבחינה מסוימת השמחה שב'מועד' תשעה באב גדולה משמחת שאר ימים טובים, שהרי עיקר שמחת מועדי השנה הם קרבנות החג והעליה לרגל, שאז רואים פני השכינה ושואבים רוח הקודש, וזה חסר לנו בזמן שאין בית המקדש קיים. אבל השמחה של קרבת האלקים שמתגלה בתשעה באב, שייכת בגלות בשלמות, שכמה שיש יותר הסתר פנים יש יותר שמחה כשמגלים שגם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי'.

ואיתא בגמרא (חגיגה יג:) אמר רבא, כל שראה יחזקאל ראה ישעיה, למה יחזקאל דומה, לבן כפר שראה את המלך, ולמה ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך, ע"כ. דהיינו שהסיבה שיחזקאל מאריך כ"כ בתיאור הגלגלים והאופנים וכל מעשה מרכבה, אין הפשט מפני שהיה גדול מישעיה הנביא, אדרבה, ישעיה דומה לבן כרך שרואה את המלך בכל יום ואינו מרגיש צורך לספר את זה, משא"כ יחזקאל דומה לבן כפר שלא ראה את המלך מימיו, ולכן היה הכל חידוש בעיניו. אבל המלבי"ם מבאר פשט עמוק יותר, שישעיה התנבא בזמן הבית בארץ ישראל, ויחזקאל בזמן החורבן בבבל, וזה הטעם למה ראה יחזקאל את השכינה על מרכבה וגלגלים ואופנים, שהוא כמלך שנוסע ממקום למקום על מרכבתו, וכאן ראה יחזקאל איך כביכול הקב"ה גולה מארץ ישראל לבבל עם בני ישראל, ולכן הוא דומה לבן כפר שרואה את המלך כשמגיע לכפר שלו בקצה המדינה עם מרכבתו ופמליא שלו.

ולכן אם יהודי מרגיש שהוא נמצא בגלות, 'אובד בארץ אשור ונידח בארץ מצרים', ומרגיש שסביביו מלאים גוים שונאי ישראל, צריך לדעת שגם עמו גלתה השכינה, וגם אליו נוסע כל תיאור המרכבה שבמראה יחזקאל, כל החיות ואופני הקודש, הכל נמצא אצלך בכפר הקטן והנידח שלך, ושכינה עמך בכל מקום ובכל זמן. וכשיבין זאת וירגיש שה' נמצא עמו תמיד ימצא שמחה בלבו, כי ואני קרבת אלקים לי טוב גם כשנגזר עלינו לשבת עם הכפריים, כבמשל הבעש"ט.

התגברות אהבה והשתוקקות בחורבן

גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם (א, לז). בעצם אם מתבוננים קצת יותר נוכל להבין שאין השמחה בת"ב רק מפני ש'שכינה גלתה עמהם', אלא מתגלה שכל החורבן גופא היה מאהבת ה' אותנו, כמו שאמרו חז"ל (איכ"ר ד, יד) 'מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך' לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאסף נהי לאסף קינה לאסף, ומה אומר מזמור לאסף וכו', כך אמרו לאסף, הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר, אמר להם מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל, עכ"ל. היינו שגם בתוך הצער הגדול והנורא של 'באו גוים בנחלתך' יש מקום לזמר ולשבח ולהכיר גילוי אהבתו ית' עלינו, כי שפך חמתו על עצים ועל אבנים ואת נפשנו החיה כיום הזה.

ועפ"ז מבאר האוה"ח הק' את הכתוב 'גם בי התאנף ה' בגללכם' דקשה מהו בגללכם, הלוא משה רבינו לא מת בגלל חטא המרגלים. ומבאר ע"פ הגמ' סוטה (ט). שהגוים אינם יכולים לשלוט במעשי ידיו של משה רבינו, ולכן אילו היה משה רבינו נכנס לארץ ובונה בית המקדש לכאן לא היה נחרב מעולם, וזה היה בעצם סכנה עצומה לכלל ישראל כי מעתה כבר לא היה הקב"ה שופך חרונו על עצים ועל אבנים מעשי ידי משה רבינו, והיה צריך לענוש אותנו בכליה חלילה. לכן סיבב הקב"ה שמשה רבינו לא יכנס לארץ ישראל, בכדי שיהיה קיום לכלל ישראל אף אחר שיחטאו. וזהו 'גם בי התאנף ה' בגללכם', דהיינו בגלל עוונותיכם שתחטאו לאחר מותי, לא זכיתי להיכנס לארץ.

רואים מזה דבר מבהיל, שכמה שחביב לפני המקום בית המקדש והעבודה והקרבנות, אבל היה חשוב ביותר לפני המקום שיבנו בני ישראל דוקא בית מקדש שכזה שיוכלו שונאי ישראל להחריבו, בכדי לכפר על בני ישראל.

ולא רק בעת בנין בית המקדש היה גילוי אהבה בזה, אלא אף בשעת החורבן ממש, כמבואר בגמ' (יומא נד): 'בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו את הכרובים מעורין זה בזה', ומביא הריטב"א (ד"ה בשעה) קושיא עצומה וז"ל 'הקשה הרב בן מיגא"ש ז"ל דהא בב"ב (צט). אמרינן שלא היו פניהם איש אל אחיו אלא כשהיו עושיין רצונו של מקום', ע"כ. ומתרג' הרבי רבי בער זי"ע, שדרך

האזהבים שבשעה שהם בצוותא אין האהבה מורגשת כ"כ באתגליא, אבל בשעה שיוצאים לדרך ונפרדים איש מאחיו אזי מרוב געגועים, שמבינים שלא יראו אחד את השני לזמן רב, יוצאת האהבה המסותרת בלב ועולה על גדותיה (ועי' יבמות סב:). ולכן אע"פ שבדרך כלל בשעה שאין עושיין רצונו של מקום לא היו פני הכרובים איש אל אחיו, מכל מקום בשעת החורבן, שנגזר על בני ישראל ללכת לגלות, היה ענין פרידה בין ה' וכנסת ישראל, ולכן נתעוררו געגועים ואהבה מה' לישראל, והאהבה קלקלה את השורה עד שהכרובים היו מעורים זה בזה.

וכמים הפנים לפנים נתעורר אז בשעת החורבן צמאון וגעגועים מכנסת ישראל להקב"ה. ואע"פ שבאופן כללי היו פגמים גדולים שהביאו לחורבן בית המקדש, אבל בשעה שהבינו בני ישראל שכבר לא יוכלו לעשות את העבודה, ולא יזכו עוד לקרבת אלקים בבית המקדש, גבר אצלם צמאון עז וגעגועים והשתוקקות להתקרב לה'. ורבי צדוק מסביר (ריש ספר דובר צדק) שהתעוררות ניצוץ החלק אלוה ממעל להתיחד ולהתקרב לאביו שבשמים מקור חוצבה, הוא סוד 'יחוד קוב"ה ושכינתיה', ולכן ע"י היחוד הגדול שהיה בעת החורבן מצד השתוקקות בני ישראל ומצד אהבת ה', שהיה ענין 'קשה עלי פרדתכם', מהיחוד הזה של קוב"ה ושכינתיה נולד נשמת משיח בתשעה באב (עי' מדרש זוטא איכה א, ב).

ועפ"ז יש לפרש הא דכתיב (בראשית א, ב) 'והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים', ואיתא בזוה"ק (ח"א קצב:): 'ורוח אלהים מרחפת על פני המים ואתערו זה רוחו של משיח'. דהיינו שבזמן שהיה 'חושך על פני תהום' שזה מרמז על זמן החושך והגלות, אבל 'על פני המים' שהם הבכיות של אהבה וגעגועים של תפילה ותשובה שמתעוררים בשעת החורבן כמ"כ (איכה ב, ט) 'שפכי כמים לבך נכח פני ה'', על פני מים הללו שבתוך התהו ובהו וחושך, מרחפת רוחו של משיח.

התחזקות בשמירת הדיבור בימים אלו

בימים אלו, בהם מתאבלים על חורבן הבית המקדש ומייחלים ומצפים לבניינו, יש לנו להתבונן בענינים שגרמו לחורבן הבית, כדי שנוכל לעבוד ולתקן אלו הפגמים. איתא בגמרא (יומא ט): 'מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו, עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים וכו'. אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים, מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות, עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים', ע"כ. בכלל 'שנאת חנם' הוא עוון לשון הרע, כדחזינן (גיטין נה): דאקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, ושם היה הענין של לשון הרע ושנאת איש את רעהו. ולא רק לשון הרע ושנאת חנם שהיו בשעת החורבן גרמו לזה, אלא קולר העוון הנורא הזה היה תלוי על צווארנו מאז חטא המרגלים, כמו שאמרו בגמ' (סוטה לה). 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו', אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום ערב תשעה באב היה, אמר הקב"ה הן בכו בכיה של חנם, ואני אקבע להם בכיה לדורות, ע"כ. הרי שעניני לשון הרע ושנאת חנם גרמו לחורבן בית המקדש. ויש להבין למה דווקא עניינים אלו גורמים לשכינה שתסתלק מישראל.

והענין הוא שבית המקדש מכונה בשיר השירים (ד, ד) 'כמגדל דויד צוארן בנוי לתלפיות', ואיתא בכת"ס (ויגש ד"ה ויפול) שהאדם מורכב מחלק עליון שהוא המוח והדעת וחלק אחר של כל האברים והגוף, והצואר הוא הממוצע המחבר את שני אלה. וכן הוא גם בעולם, דכתיב (תהלים קטו, טז) 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם', ואלו שתי רשויות נפרדות, ובית המקדש הוא צואר העולם, שהוא מחבר וממוצע בין העליונים לתחתונים, שהשפע האלקי יורד משמים דרך בית המקדש, ואשי ישראל ותפילתם עולים דרכו למרום. וגם בנפש האדם יש שתי בחי' אלו של שמים וארץ, יש את הגוף החומרי שהוא בחי' ארץ, ויש את הנפש, החלק הרוחני שמחיה את הגוף שהיא בחי' שמים. וכבר כתב הרמ"א שזו כוונת הברכה 'רופא כל בשר ומפליא לעשות' (ד"מ או"ח סי' ו), 'ונראה לי שמפליא לעשות קאי על הנשמה שנתן באדם, וזו היא פליאה גדולה שיתקיים דבר רוחני והוא מן העליונים בדבר גשמי בגוף האדם שהוא מן התחתונים ע"כ. ומקום החיבור של הפלא הזה של הגוף והנשמה

הוא בפיו של האדם, כמו שמתרגם אונקלוס הכתוב (בראשית ב, ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה' – והות באדם לרוח ממללא. דהיינו מה שעושה את האדם 'לנפש חיה', שהוא חיבור הגוף עם ה'נשמת חיים', זה הרוח ממללא.

נמצא שפיו של האדם ב'נפש' מכוון כנגד בית המקדש ב'עולם' – תל שכל פיות פונים אליו – ששניהם עניינם לחבר השמים והארץ, הגשמי והרוחני, העליון והתחתון. לכן מובן שקלקול בדיבור מקלקל ופוגם ומחריב בית המקדש הפנימי, ה'ושכנתי בתוכם' של האדם. כי אם הרוח ממללא פגומה אזי אין חיבור בין גופו לנשמתו, ואם אין השראת השכינה 'בתוכם', כבר אין קיום לבית המקדש החיצון ב'עולם'. ולכן בעון לה"ר ושנאת חנם חרב בית המקדש¹.

ושמעתי דבר נורא מאת הגאון רבי שמעלקא טויבענפעלד זצ"ל, דאיתא מרבי שמשון מאוסטרפלי זי"ע, על הכתוב בעשיית המעיל (שמות כח, לב) 'שפה יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע', שבפסוק זה מרומז השם של הסטרא אחרא ושם זוגתו. לפיו סביב מעשה ארג ר"ת סמא"ל, תחרא יהיה לו לא יקרע ר"ת לילי"ת. אומר רבי שמעלקא, שזה סכנה עצומה כשיש יחוד ח"ו אצל הקליפה, ולכן המפריד בכתוב בין שם הס"מ ושם זוגתו, הוא תיבת 'כפי', לרמז שהדבר תלוי בפיות בני ישראל, אם שומרים את פיהם מלשון הרע ואונאת דברים ושאר דיבורים אסורים, אזי ה'כפי' מפסיק שלא יזדווגו

---

¹ איתא בזוה"ק (עי' ח"א קע:) שסיפור התאבקות יעקב אבינו עם שרו של עשו היה בליל תשעה באב, וכתוב 'ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו' (בראשית לב כו) שפגם לו המלאך בירכו שזה רומז לענייני קדושה, וזה מרמז לפגמים שמבואר בגמ' שבגללם נחרב ביהמ"ק הראשון. וזה גם מפני שאם אין היהודי שומר את עצמו ואת לבו בקדושה, אז נחרב אצלו ה'ושכנתי בתוכם' ולכן אין קיום לבימ"ק שב'עולם'. אבל ע"י שיהודי לוחם נגד שרו של עשו בבחי' 'כי שרית עם אלהים ואנשים ותוכל', זוכה גם בת"ב בבוקר ל'ויזרח לו השמ"ש', נוטריקון שופרו של משיח, שהוא ענין לידת משיח בת"ב כנ"ל.

הקליפות ולא יוכלו לשלוט כ"כ, אבל אם חלילה אין ה'כפי' מפסיק כי הוא פגום, אזי רח"ל יורדת טומאה לעולם ושליטת הקליפה גוברת.

ולהבדיל בין הקודש לחול, כשכהן גדול נכנס לפני ולפנים ביום הכיפורים, היה יחוד גדול של קוב"ה ושכינתיה, ומגודל הקדושה והיחוד כתוב (ויקרא טז, יז) 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו', ואמרו חז"ל (פסיקתא רבתי, מז) 'וכל אדם' אלו מלאכי השרת, שנאמר 'ודמות פניהם פני אדם'. כה גדול וקדוש היה היחוד ביוה"כ בקודש הקדשים. אבל כל עצם בואו של אהרן אל הקודש גם כן תלוי בקדושת המעיל, כדכתיב (שמות שם לה) 'והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' ובצאתו, שהכל תלוי ב'ונשמע קולו', אם הקול של הכהן ושל כלל ישראל נקיים מלה"ר ודברים האסורים, אזי שייך יחוד קוב"ה ושכינתיה עד שאפי' מלאכי השרת אינם יכולים להתקרב, משא"כ אם יש פגם ב'כפי' חלילה, אז כל מלאכי הטומאה מזדווגים ומתרבים חלילה.

וכל זה הוא מפני שכל עבודת בית המקדש תלויה ועומדת בענין הפה, שהוא ה'מפליא לעשות' שמחבר העליון והתחתון בנפש האדם. ולכן צריכים בימים האלה להיזהר מאד מלדבר גנות ולא לפגוע חלילה בשום אדם מישראל, שיהיה 'ונשמע קולו' בתורה ותפילה, ואז יפסיק ה'כפי' בין הקליפות, ועי"ז נחזק את בדק הבית שבתוכנו.

גודל מעלת שבת חזון

רבי צדוק (פרי צדיק דברים) מבאר מה דאיתא בזוה"ק (ח"ב פח.) 'כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין', שיום תשעה באב ודאי נכלל בשבת חזון, מכל מקום כיון שאין אבלות בשבת, לכן בשבת חזון יורד מלמעלה רק ענין ה'קרא עלי מועד' שהוא הברכה של ת"ב, כמו שביארנו שהוא הקרבת-אלקים שאנו מכירים שהקב"ה גולה עמנו, 'כי אתה עמדי', וכל הענינים של אהבה שנתגלתה בעת החורבן מצד הקב"ה, והגעגועים והצמאון להתקרב לה' מצד כנסת ישראל שזה ענין לידת משיח כנ"ל, כל אלו הענינים יורדים לעולם בשבת חזון בלי הצער והיגון של אבלות, ולכן שבת חזון הוא זמן גדול מאד.

ואמר רבי צדוק שלכן גם נקרא השבת 'חזון' עפ"י הכתוב (יואל ג, א) 'והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר, ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם חלמות יחלמון בחוריכם חזינות יראו', שבשבת חזון נתגלה האור של לידת משיח.

יעזור השי"ת, שנזכה לשמוע הקריאה של הני תלתא שושבינין שקוראים לכל יהודי במדרגתו, התובעת ממנו אִיָּכָה כדי שיתעורר מִשְׁנָתוֹ, ועי"כ נזכור להתדבק בענין 'הואיל משה באר את התורה הזאת', ללמוד בהתמדה וללחום נגד הסיחון ועוג, ונזכה ל'ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים'.